

Soạn bài Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật - Ngữ văn lớp 10

Gợi ý trả lời câu hỏi phần luyện tập

Câu 1. Hãy chỉ ra những phép tu từ thường được sử dụng để tạo ra tính hình tượng của ngôn ngữ nghệ thuật.

Trả lời:

Các phương tiện tu từ được sử dụng để tạo ra tính hình tượng của ngôn ngữ nghệ thuật: so sánh, nhân hóa, ẩn dụ, hoán dụ, nói quá, nói giảm, nói tránh... Những phương tiện này được dùng rất sáng tạo, hoặc đơn lẻ, hoặc phối hợp với nhau. Ví dụ đọc câu ca dao sau:

Cày đồng đang buổi ban trưa

Mồ hôi thánh thót như mưa ruộng cày

Hình tượng giọt mồ hôi hiện lên một cách sinh động qua cách so sánh độc đáo của tác giả dân gian. Hình tượng này trở nên có sức biểu đạt lớn, không chỉ là vất vả của người thợ cày mà còn khái quát về sự vất vả, cực nhọc của những người làm ra hạt gạo.

Câu 2. Trong ba đặc trưng (tính hình tượng, tính truyền cảm, tính cá thể hóa), đặc trưng nào là tiêu biểu của phong cách ngôn ngữ nghệ thuật? Vì sao?

Trả lời:

Trong ba đặc trưng của phong cách ngôn ngữ nghệ thuật, tính hình tượng được coi là đặc trưng cơ bản vì:

a) *Tính hình tượng vừa là mục đích vừa là phương tiện sáng tạo của nghệ thuật.*

- Mục đích của sáng tạo nghệ thuật vừa là phương tiện sáng tạo của nghệ thuật nhằm phản ánh thế giới khách quan và sự cảm nhận chủ quan về thế giới ấy của người nghệ sĩ.

- Văn học là nghệ thuật ngôn từ. Nhà văn sử dụng chất liệu ngôn từ làm phương tiện để xây dựng hình tượng nghệ thuật. Vì thế, tính hình tượng là đặc trưng cơ bản của phong cách ngôn ngữ nghệ thuật.

b) *Ngoài ra tính hình tượng còn bao quát hai đặc trưng kia:*

- Bản thân ngôn ngữ chứa đựng các yếu tố gây cảm xúc và tạo truyền cảm.

- Trong khi xây dựng hình tượng, thông qua việc sử dụng ngôn ngữ, nhà văn đã bộc lộ cá tính sáng tạo của mình.

Soạn bài Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật - Ngữ văn lớp 10

Câu 3: Hãy lựa chọn từ thích hợp cho trong ngoặc đơn để đưa vào chỗ trống trong các câu văn, câu thơ sau và giải thích lí do lựa chọn từ đó. (Đọc các câu văn trong SGK, tr.101)

Trả lời:

a) Điền từ "canh cánh" ở "Nhật kí trong tù" canh cánh một tấm lòng nhớ nước). Đây là câu văn mang tính biểu cảm nên dùng các từ có sắc thái mang tính nghị luận (biểu hiện, phản bác, bộc lộ...) là không phù hợp. Những từ có nét biểu thị tình cảm, cảm xúc mới phù hợp phong cách.

b) Dòng thơ thứ ba điền từ "rắc", dòng thơ thứ tư điền từ "giết"

Ta tha thiết tự do dân tộc

Không chỉ vì một dải đất riêng

Kẻ đã rắc trên mình ta thuốc độc

Giết màu xanh cả trái đất nghiêng

Lựa chọn các từ trên vì chúng không chỉ sát nghĩa với ngữ cảnh mà còn đảm bảo luật thơ.

Câu 4. Có nhiều bài thơ của các giả khác nhau viết về mùa thu, nhưng mỗi bài thơ mang những nét riêng về từ ngữ, nhịp điệu và hình tượng thơ, thể hiện tính cá thể trong ngôn ngữ. Hãy so sánh để thấy những nét riêng đó trong ba đoạn thơ (xem SGK, tr. 102).

Trả lời:

- Ba đoạn thơ cùng viết về mùa thu nhưng của ba tác giả khác nhau, sống và viết ở ba thời đại khác nhau: Nguyễn Khuyến (*Thu vịnh*) sống và viết ở thời phong kiến; Lưu Trọng Lư (*Tiếng thu*) sống và viết ở thời Pháp thuộc; Nguyễn Đình Thi (*Đất nước*) sống và viết ở thời kì sau cách mạng tháng Tám. Mỗi thời đại có những đặc trưng thi pháp riêng, mỗi tác giả có cá tính sáng tạo riêng. Điều đó dẫn đến các nhà thơ sẽ có cách sử dụng ngôn ngữ để xây dựng hình tượng mùa thu khác nhau. Vì thế, mỗi bài thơ có những nét riêng đặc trưng cơ bản.

- Mỗi bài có nét riêng về từ ngữ, nhịp điệu và hình tượng thơ

Hình tượng mùa thu trong *Thu vịnh* của Nguyễn Khuyến, hiện lên thật thanh cao và tĩnh lặng với những từ ngữ gợi tả sắc xanh: trời xanh, cây xanh, nước xanh... Chỉ vài nét chấm phá nhưng nhà thơ dường như đã thu được cả linh hồn của mùa thu xứ sở. Nhịp thơ

Soạn bài Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật - Ngữ văn lớp 10

chậm rãi cùng với âm hưởng trang nhã của thể thơ thất ngôn bát cú Đường luật làm hiện lên phong thái của một bậc ẩn cư giữa thiên nhiên mùa thu.

Tiếng thu của Lư Trọng Lư là tiếng thơ cất lên tiếng lòng của một cái tôi thơ mới, một cái tôi nhìn đời với cặp mắt "xanh non, biếc rờn" (Hoài Thanh). Cảm thấy ngỡ ngàng như lần đầu tiên phát hiện ra mùa thu. Thể thơ năm chữ với âm điệu thỗ thức, sự cộng hưởng bởi các từ láy (xào xạc, ngơ ngác), đặc biệt là hình ảnh "con nai vàng ngơ ngác" để tạo nên nét riêng biệt của mùa thu.

Nguyễn Đình Thi viết bài thơ *Đất nước* trong hoàn cảnh dân tộc ta muốn giành độc lập. Hình tượng mùa thu trong bài thơ tràn ngập cảm nghĩ phấn khởi vui tươi. Tác giả đã sử dụng thể thơ tự do với những từ ngữ biểu lộ cảm xúc ấy (vui, pháp phối, nói cười thiết tha...).